

שמעתיא עמיקתא

גליון תקי"ב | פרשת כי תשא | תשפ"ב | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

שמעתיא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג יוחנן בורגר שליט"א
מר"ץ וראש כולל הוראה רמות ב'

האם מותר לתת שכר לתומכת לידה עבור לידה בשבת

א. שכר שבת. ב. איסור על בעל הבית או על הפועל. ג. הנאה משכר שבת. ד. בהבלעה. ה. שכרו לחודש והתנה שלם לו לפי חשבון הימים. ו. קבלת רביית מהבנק. ז. שכר שבת במקום מצוה. ח. איך קיי"ל. ט. מילדת, תומכת לידה ורופא.

א. שכר שבת

איתא בב"מ (נח) השוכר את הפועל לשמור הפרה והתינוק אין נותנין לו שכר שבת. ופרש"י השוכר את הפועלים - גזר של הקדש ששכר פועלים משל הקדש. לשמור את הפרה - אדומה, שלקחוה ושומרין אותה שלא תיפסל בעליית עול, או במום. וכן איתא בכתובות (סד) דשכר שבת אסור. ופרש"י גזרה משום מקח וממכר ושכירות. וכן פסק השו"ע (סי' שו"ע ד. והמ"ב (סי' טו) הביא טעמו של רש"י. ועיי' בשו"ע (סי' תקפה סעי' ה) שמבואר שביו"ט הדין כמו בשבת. ועיי' בשמעתא עמיקתא גליון רצ"ו.

וביאר הגר"ח (ס'טנ"ט ס"י יב) שגדר איסור שכר שבת אינו להרויח בשבת, אלא הוא לעשות ולעבוד עבור שכר, וחז"ל החשיבו מעשה שהוא תמורת שכר למעשה אסור. ועיי' בשש"כ (פכ"ח הגה ס"ט) בשם הגרשז"א זצ"ל דאין להקשות עיי' מכתובות הובא להלן במורד על אשתו שקונסים אותו בכל יום דאמרו דאסור משום שכר שבת אע"פ שהאשה אינה עושה כלום, כי שם אמרו דמחזי כשכר שבת, אבל לא הוי ממש שכר שבת. ועיי' במהרש"ג (ח"ב ס"י א' אות ג) ובבית שערים (א"ח ס"י רעה).

ב. איסור על בעל הבית או על הפועל

כתב בטור (סי' שו) השוכר פועלים לשמור לו פרה אסור לו ליקח שכר שבת, לפיכך אין אחריות שבת עליו. וכלשון זה כתב הלבוש (אות ד). ועיי' בב"ב (אות ג) שתמה על הטור דמשמע ממנו שהאיסור על הפועל לקבל, אבל על המשכיר יש חובה שלם, והרי בברייתא איתא "אין נותנין לו שכר שבת" וכ"כ כל הפוסקים כלשון הברייתא דבלשון זה מבואר דפטור מזינא לפיכך אין אחריות שבת עליו, ואם כהטור מאי קאמר לפיכך אין אחריות שבת עליו אדרבה אחריות שבת עליו שהרי הוא שומר שלו כיון שצריך לשלם לו מזינא, עיי' והשו"ע (סעי' ד) כתי' שהשוכר את הפועל לשמור זרעים או דבר אחר אינו נותן לו שכר שבת. ועיי' בלשון החי"א דלהלן אות ד'. וכת' הפמ"ג (מ"ז ס"ק ד) על קושיית דאפשר דהטור מודה דאף המשכיר פטור, אלא כוונתו שאפ"י רוצה לוותר אסור לו ליקח אפ"י נותן לו דרך מתנה. ומבואר דעכ"פ דרך מתנה ראוי לקבל. וכן מצינו בהר"מ (סי' ד) שכל שנותן דרך מתנה שרי, והביאו השער"ת (אות ה). וכן פסק המ"ב (סי' טו) שאפ"י אם רוצה ליתן לו אסור לו לשכיר ליקח השכר אפ"י הוא נותן לו דרך מתנה. (ומבואר שאף אם טעה ועשה ע"י לקבל שכר, יכול לתת לו לכת' בתורת מתנה). ועיי' בשש"כ (פכ"ח אות נב).

ג. הנאה משכר שבת

וכתי' במדרכי (שבת ס"י רמז) שאם אפו גויס בתנורו של ישראל בשבת בעל כרחו ונתנו לו פת בשכר התנור, אסור ליהנות ממנו. ועיי' בב"י (סי' רמז) שהביא דבריו וכתב דאע"פ שיש מי שחולק, העיקר כהמדרכי. וכן פסק השו"ע (סי' רמז סעי' ה). וכת' הגר"ז (אות ט) דאסור ליהנות ממנו עולמית בין לו בין לאחרים. ועיי' בה"ל (ס"ט) שהבדיל ישע של המדרכי לחד גירסא כתב דדוקא לכתחלה אסור לו לקבל שכר שבת, אבל בדיעבד אם קבל אין ההנאה מזה אסור, ומלישנא דשו"ע לא משמע כן, וצ"ע, עיי'.

ועיי' בריטב"א (ע"ז כו) שמילדת מקבלת שכר שבת מעכו"ם וזורקת אותו לים. והתת"ס (ח"ה ס"י קצ"ד) כתב דבה"ל יתנהו לצדקה כיון ששכר שבת אין להנות ממנו, אולם לא ירפאו בחנם משום לא תחנם, אלא מ"מ אינו ראוי ליהנות ממנו ומחלקים לעניים, עיי'. והאג"מ (ח"ד ס"י נ"ט) כתב דיתנהו לצדקה באופן שלא ידעו ולא יהיה לו שום הנאה אף לא הכרת טובה משום אדם, עיי'. אלא דעיי' בב"ח (ס"ס רמ"ג) שכת' דהשו"ע ה"ל איירי דלא אפו בו רק בשבת ועיי', אף שבע"כ אפו בו אם יקבל את הככר נוטל שכר שבת, אבל אם אפו בו עוד שאר ימים מותר לקבל מהם שכר שבת גיי' בהבלעה. והביאו המ"ב (סי' רמז ס"ק כג) וכתב דזה מותר אפ"י לא היתה האפיה בע"כ דאף דעשה איסורא במה שהרשה להם וכני"ל בריש סימן רמ"ג מ"מ בדיעבד אין לאסור שכרו דהאיסור בזה הוא רק משום מראית העין וכמ"ש בסוף סימן רמ"ג במ"ב ס"ק ט"ז, עיי'. ובערוה"ש (אות יח) דחה דברי המ"ב.

ד. בהבלעה

ואיתא בב"מ (נח) השוכר את הפועל לשמור לו פרה כו' אין נותנין לו שכר שבת כו', היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבווע נותנין לו שכר שבת, לפיכך אחריות שבת עליו. וכן הביאו הלכה הרי"ף (סד - ברי"ף) והרא"ש (פ"ח ס"י ח) וסיימו דלא יאמר לו תן לי שכרי של שבת אלא אומר לו תן לי שכרי של עשרה ימים. וכ"כ הרמב"ם (פ"ו הכ"ה) והסמ"ג (לאוין מה, כא ע"ד). וכן פסק השו"ע (סי' שו"ע ד). ועיי' במ"ב (סי' יח) דהבלעה היינו שמקבל שכר על כל השבוע ביחד, ור"ל שאפ"י אם יחזור הפועל בתוך הזמן אינו מנכה לו שכר השבתות מזמן שכר הוה"ל והוא הבלעה עם שאר הימים, וממילא מחויב לשמור גם בשבת, ועיי' אם לא שמר ביום השבת יכול לנכות לו משכרו מידי דהוי אם לא שמר יום אחר, עיי'. ובה"ל (ד"ה נותן) הביא שבחיי"א (כ"ל ס' אות ח) משמע דכשינכה לו אם לא ישמור בשבת תו לא מיחשב בהבלעה, והוכיח מהא דמורדת המובא להלן, ודחה דבריו דהתם הלא יכול לחזור מקטטתו באמצע ועיי' בודאי תקנו שיתחשב לכל יום ויום בפ"ע משא"כ בענינו שהשכירו לחודש שלם, עיי"ש.

וכתי' החי"א (ס"ט) דמה שנהגים הסוחרים לשכור יהודי בער"ש לשמור העגלות מן הגנבה הדבר קשה אך הסוחר עובר על לפני"ע כיון שיודע שודאי יקבל שכר שבת, ולכן ראוי שיתנה עמו שישמור גם ביום ער"ש ובמוצ"ש איזה שעות, עיי'. והביאו המ"ב (סי' כא). ודעת הגרשז"א זצ"ל (שולחן שלמה אות י"ב) דלא דוקא ער"ש ובמוצ"ש אלא דבא' מהם סגי. וכת' בשש"כ (פכ"ח אותיות נ"ט וס"ט) דלכן עבודת המצריכה הכנה מבעו"מ מותר לקבל שכרה אגב שכר ההכנה שנעשית מפני שבת. ועיי' במהרש"ג (ח"א א"ח ס"י סה ד"ה ע"ה) שכתב דלא בעי' שהיה רוב שכר על דבר אחר.

ה. שכרו לחודש והתנה שלם לו לפי חשבון הימים

ותנן בכתובות (ס"ג) המורדת על בעלה מתשמיש פוחתין מכתובתה כל שבוע שבע דינרים, דינר ליום. וכשהבעל מורד עליה מוסיפים על כתובתה כל שבוע ג' דינרים. והקשו בגמ' (סד) נהי כשהוא מורד לא קנסוהו כי אם מחצית ממה שקונסים אותה כשהיא מורדת, מ"מ הלא כשהיא מורדת פוחתים לה ז' דינרים דינר ליום, אי"כ פוחתים לה גם דינר אחד משום יום השבת, ואי"כ בבעל דקונסים חצי דינר ליום היה צריך להוסיף שלשה דינר ומחצה לשבוע, דהיינו חצי דינר משום יום השבת. ויתרצו דאצל האשה שפוחתין מכתובתה אינו מחזי כשכר שבת, משא"כ אצל בעלה שמוסיפים לו בכתובה דינר ליום מיהו שכר שבת, עיי'. ועיי' ברי"ף (ס"ט כה) שהקשה דאף כשמוסיפים אמאי מחזי שכר שבת והוי' לא הוי אלא הבלעה דמה מוסיפים ג' דינר ומחצה בשביל כל השבוע. ויתרץ דזה לא מיקרי הבלעה, כי כשמתפייס עמה באמצע שבוע אין מוסיפים לה נגד כל השבוע, כי אם נגד הימים שהיה מורד, אי"כ הוי שכר ימים ולא הוי בהבלעה, עיי'. ועפ"י כתב הדרכ"מ (אות ג) שאם שכרו לחודש והתנה שלם לו כל יום כך וכך, מקרי שכיר יום. וכן פסק הרמ"א (סעי' ד) והסכים לזה המ"א (סי' ז).

והשבות יעקב (ח"א ס"י ה) יצא לדחות דברי הרמ"א, כי י"ל דדוקא במורד על אשתו לא חשיב הבלעה, כי מתחלה אין מוסיפין לכל שבועה יחד רק לכל יום ויום בפני"ע שמה יתפייס, משא"כ בשכרו לחודש אף שיכול לחזור בו מ"מ יש לו עליו תרעומות ע"פ הדין וכל זמן שמרצה לשכירתו אינו חוזר בו הרי מקרי הבלעה ששכרו מתחלה יחד ומותר, עיי'. והביאו הג' מהרש"ש (ס"ט). והא"ר (אות יח) יצא לדמות דין זה לאומר י"יב דינר בשנה דינר בכל חודש בחו"מ (סי' ש"ב סעי' טו) דמספקין אף אזלינן אחר לשון ראשון לענין חודש עיבור ה"ה חזא, ור"ן מיייר שם במורדת דמוסיפין באמת לכל יום ויום, אבל מדין זה לא מילירי, עיי'. והמ"ב (סי' טו) הביא דברי השבות יעקב וכתב דגם הא"ר מצד דיש ספק בדין זה, עיי'. ומשמע מדברי המ"ב דכן ס"ל להלכה.

פניני הלכה

האם בפורים נוהגת אבילות

א - איתא במגילה (ה:) תני רב יוסף שמחה ומשתה, מלמד שאסורים בהפסד ובתענית. והובא לדינא ברמב"ם (פ"ב מהל' מגילה ה"ג), בטור (סי' תרצ"ו) ובשו"ע (שם ס"ג) דיום י"ד ויום ט"ו אסורים בהפסד ותענית לכל אדם ובכל מקום.

וכתב הרא"ש (מו"ק פ"ג סי' פ"ה) משמיה דספור המקצועות דאסור להספיד ולנהוג אבילות בפורים. והיכא דמת לו מת קודם פורים, ואתרמי פורים בתוך שבעת ימי האבילות, בטלה הימנו גזרת שבעה, מידי דהוי ארגלים. דרגלים דמפסיקין ואינן עולים מאי טעמא דשמחה כתיב בהו ושמחה בחגך, ופורים נמי שמחה כתיב בהו ועשה אותם ימי משתה ושמחה. וכן מפורש בשאלותות. והרב רבינו מאיר פליג דפורים אין דינו כרגלים לבטל גזירת שבעה ושלושים, אבל מ"מ לא יתאבל כלל בפורים דיומי משתה ושמחה קבלו עליהו, אך דברים של צניעא נוהג דלא עדיף משבת. ולאחר שהתפלל האבל בביתו ילך לבית הכנסת בעת קריאת המגילה.

ובטור (סי' תרצ"ו) הביא דברי השאלותות ודברי מהר"ם מרוטנבורק. וכתב עוד ד"א שלא ילך האבל לבה"כ אלא יקרא המגילה בביתו. ושהרא"ש כתב כדעת מהר"ם מרוטנבורק.

אולם המדרכי (מגילה ס"י תשפ"ה, ומו"ק ס"י תקי"ט) כתב - נשאל לרבינו גרשום מי שארע לו אבל בפורים אם נוהג אבילות אם לאו, והשיב כך דעתי נוטה שנוהג אבילות בפורים, שלא מנו חכמים במשנה ימים שאין אבילות נוהג, אלא שבת ורגלים ור"ה ויו"ט, אבל ר"ח ופורים לא. וכי"ת בפורים לא תנהוג אבילות דכתיב ימי משתה ושמחה. הא תני רב יוסף שמחה שאסור בהפסד, משתה שאסור בתענית. וכן חנוכה וראש חודש.

וכ"כ הרמב"ם (פ"א מהל' אבל ה"א) - וכן אין מספידים את המת בחנוכה ובפורים ולא בראשי חודשים, אבל נוהגין בהן כל דברי אבילות.

ב - והנה המחבר בהל' מגילה (סי' תרצ"ו ס"ד) סתם וכתב - כל דברי אבילות נוהגים בחנוכה ופורים. וכתב עיי' הרמ"א - ומ"מ ילך לבה"כ לשמוע המגילה, ואם יוכל לאסוף מנין לביתו לקרות בלא גי"ל עדיף טפי, וי"א שאין אבילות נוהג בפורים לא בגי"ל ולא בט"ו, וכן נוהגין. ואפ"י אבילות יום ראשון נדחה מפני פורים. אבל דברים שבצניעה נוהג. ואע"פ שאין נוהג אבילות בפורים, עולה לו למנין שבעה ימי אבילות כמו שבת.

ולפ"י נמצא לכא' דהנוהגים כהמחבר ה"ל לנהוג אבילות בי"ד וט"ו אף בדברים שבפרהסיא. ולנוהגים כהרמ"א דין י"ד וט"ו כשבת דאין נוהגים בהם אלא דברים שבצניעא.

איברי דבי"ד סי' ת"א הביא הטור דברי השאלותות ודברי הרמב"ם ודברי מהר"ם מרוטנבורק. וכתב שם הב"י - ולענין הלכה נקטינן דאין פורים מבטל האבלות וכמו שהסכימו הרמב"ם, והרב רבינו מאיר והרא"ש. ולנהוג בו אבילות נקטינן כדברי הרב רבינו מאיר והרא"ש, דלגבי הרמב"ם רבים נינהו, ובתראי, ומקילים באל.

וכ"כ שם בשו"ע (סי' ה) - מת לו מת קודם פורים ופגע בו פורים אינו מוסיף אבילות, ומ"מ אין אבילות נוהג בו לא בי"ד ולא בט"ו, אלא דברים שבצניעא נוהג, וחייב לשלוח משלוח מנות, ואע"פ שאינו מתאבל בהם עולים לו ממנין השבעה כמו שבת.

ונמצא סותר דבריו שבאו"ח, וכבר ציין לזה הרמ"א ה"ל בסוף דבריו. ואי"כ צ"ע אך ינהוג למעשה הנוהגים כהמחבר.

